

Rapports annuals 1958

Autor(en): **[s.n.]**

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **72 (1959)**

PDF erstellt am: **17.07.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Rapports annuals 1958

Società retorumantscha

Davo lungas trattativas pudettans acquistar l'an passà cun accensentimaint dal Departamaint per l'Intern federal la granda e preziosa *biblioteca* chi serva a la redacziun da noss'ouvra monumentala Dicziunari rumantsch grischun (DRG). Quaista biblioteca cumpiglia cudeschs e broschüras, manuscrits in fuorma da cudeschs e quaderns ed in fuorma da cartotecas, derivand da signur dr. Robert de Planta. Implü sun cumprais eir cudeschs e broschüras acquistats da signur dr. A. Schorta e manuscrits creats da quaist e seis collavuratours. Tuot la biblioteca elencada in ün register cumpiglia 2702 numers. Blers numers quintan plüs toms.

Biblioteca e cartoteca sun gnüdas stimadas per incumbenza da la Società retorumantscha da signur dr. Ernst Schüle, directur dal Glossaire des Patois de la Suisse romande, da dr. Gerold Hilty, assistent al seminar romanistic da l'Università da Turich e da Hellmut Schumann, Antiquariat svizzer, Turich.

Que as tratta d'üna biblioteca preciosa e fich importanta per l'elavuraziun dal DRG. Blers toms han valor da rarità, acquà chi nu's pudess hoz plü acquistar tals. Per l'ouvra sun els indispensabels. La Società retorumantscha s'allegra d'esser possessura d'üna da las plü bellas, grandas ed importantas bibliotecas per lavur scientifica sül champ retorumantsch. Cun que s'ha ella sgürà las üsaglias scientificas per la cumpilaziun dal DRG fin a sia fin.

Als 28/29 gün 1958 *ha gnü lö ad Andeer la Feasta da Schons*. L'ovais-ch da Cuaira avaiva cumprà liber l'an 1456 la Val da Schons dals cunts da Werdenberg-Sargans. Dal 1458 decleret l'ovais-ch da Cuaira il pövel da Schons sco gliedud libra da la Lia da la Chadè.

Quaista pergamina per la libertà survgnit il pövel da Schons, acqua ch'el avaiva cun enorns sacrificis collectà üna granda part da la summa per la conquista da la libertà da l'ovais-ch da Cuaira vers ils cunts da Werdenberg-Sargans. In commemoraziun da quaist fat istoric gnit rapreschentà ün gö festal, scrit in rumantsch da signur Curo Mani. La Feasta da Schons gnit celebrada sün tuot la lingia in rumantsch e fet grand'impreschiun al grond numer dals partecipants.

Il mais gün da l'an passà frequentet il suottascrit in ün viadi privat *l'exposiziun internaziunala a Bruxelles*. El pudet constatar cha aint il pavigliun svizzer gnittan demonstradas t. o. eir las quatter linguas naziunalas. D'ün automat as pudaiva udir bellas chanzuns rumantschas a daspera eiran exposts divers cudeschs rumantschs, uschè eir la Musa rumantscha. Quaista part dal pavigliun svizzer as demuosset sco fich attractiva ed interessaiva a bleras persunas da tuot las parts dal muond chi frequentaivan quaist'exposiziun mundiala.

Dürant ils 1. — 3 avuost 1958 ha gnü lö in Grischun il *Terz Congress ladin-romontsch internaziunal*. 72 rapreschentants dal Friul e 37 persunas da las valladas da las Dolomitas as partecipettan a quaist congress chi chattet pro tuot la populaziun grischuna, specialmaing pro quella rumantscha, amiaivla accoglientscha e granda resonanza. As trattand d'ün grand evenimaint linguistic-cultural cun ün aspet istoric, lascha la SRR cumparair in quaist tom da las Annalas üna publicaziun speciala, per ch'eir generaziuns venturas possan s'orientar davart quaist congress.

La radunanza generala da la SRR ha gnü lö als 18 november 1958 a l'hotel Üja a Cuaira. La partecipaziun ais statta granda e'l president pudet beneventar eir il president dal Pitschen Cussagl, sign. dr. A. Cahannes, il president dal Grand Cussagl, signur Guido Cramer, scopür ün ampel numer da noss deputats rumantschs al Grand Cussagl. Signur cussglier gov. dr. A. Bezzola referit sur da «Problems rumantschs actuals». Sias interessantas e profuondas explicaziuns gnittan accoltas dal grand auditori cun viv'attenziun.

L'an passà ha il delegà federal per provedimaint economic in cas da guerra, signur dr. Fritz Hummler, tscherchè *versins per provistas d'economia*. El dovraiva quaists versins per stimular las masseras da renovar continuadamaing las provistas da mangiativas. Per survgnir quaists versins ha el fat üna concorrenza publica. Salüdaivel ais stat

il fat ch'el ha resguardà tuot las quater linguas naziunalas, dimena eir nos rumantsch. L'idea ais statta fich buna ed avet plain success. In tuot entrettan 45 000 verins. Las megldras lavurs gnittan remuneradas cun bels premis. Per la classificaziun dals versins in lingua retorumantscha funcziunettan sco experts signur dr. G. Pedotti, Ftan/Berna, giunfra M. Cahannes, Glion, e'l president da la SRR.

Areguard il *quint da gestiun da la SRR* per l'an 1958 ais da dir cha'l quint DRG muossa *frs. 80 222.01* sortidas e *frs. 79 500.*— entradas. Quaistas as cumpuonan da la subvenziun federala e quella chantunala.

Il *quint Annalas* serra gio cun ün s-chavd da *frs. 2 253.65*. Que ais bain bler. La causa sun las spaisas plü otas per la stampa e'l fat cha la cuntribuziun dals commembers chi dà dret da retrar las Annalas ais restada daspö l'an 1885 invariada sün *frs. 5.*— p. a. Grazcha ad ün'entrada da *frs. 1 802.*— our da differenzas da cuors ais que stat pussibel da serrar giò il quint cun ün vanz da *frs. 1 255.69*. Il quint da bilantsch nu dà andit a remarchas.

Ils revisuors da quint han verificà ils quints e chattà quaists tuottafat in bun uorden.

Società retorumantscha:

Dr. N. Gaudenz, president

II. BILANTSCH

	Activas	Passivas
	fr.	fr.
Schec postal	764.29	
Cto. banca chantunala, Cuaira		9 596.—
Cudesch da spargn no. 3974 credit svizzer	303.75	
Obligaziuns	61 180.—	
Avair chasa rumantscha, 2. ipoteka	20 000.—	
Mobiglia e biblioteca	1.—	
Activas transitorias	8 736.50	
Fondo Cadonau		20 000.—
Chapital		48 000.—
Reserva per funtanas da dret		11 526.10
Chapital, quint general		607.75
Augmaintaziun		1 255.69
	<hr/>	<hr/>
	90 985.54	90 985.54

Società Retorumantscha

Il chaschier: *O. Vital**Cuaira*, 28. 1. 1959

Revais ed approvà

Ils revisuors:

*Rob. Camenisch**C. Spescha*

Dicziunari romontsch grischun

1. *Fatgs persunals*

«La «collavur augmentada», da sgr. dr. Heinrich Schmid, Turitg, menziunada el davos rapport, ei displascheivlamein sesminuida duront la secunda mesadad digl onn vargau. Nies stimau collaboratur ei numnadamein seresolvius da sehabilitar en la romanistica all'universitad da Turitg. Per questa raschun ha el supplicau nus da dispensar el per in onn dalla redacziun d'artechels pil DRG. Nus deplerein il cal che seresulta lunderora, mo oravontut il fatg che nus savein pil mument buca quintar cun las preziusas contribuziuns da sia plema.

Corrispondend alla proposta dil cauredatur, fatga gia tiarzonn el ravugl dalla Cumissiun filologica, ei dr. Alexi Decurtins vegnius tarmess il meins da fenadur per quater jamnas en l'Engiadina bassa. Questa dimora vuleva far pusseivel ad el, il Sursilvan, d'emprender d'enconuscher meglier igl idiom e la mentalitad e veta ladina, plinavon era da tschaffar a Taraspina part dalla terminologia da baselgia, tochen ussa aunc buca nudada. Omisdus intents ein vegni contonschi en moda cuntenteivla. Nus renviein al rapport aschuntau.

2. *Manuscret*

El decuors digl onn vargau ein las suandontas serias d'artechels vegnidas redigidas: cameleon - canonizar, caplut - chaider, calchet - chaldera. Nus essan pia vegni a frida da furnir alla stampa trasora manuscret avunda.

3. *Publicaziun*

Gia el davos rapport havein nus exprimiu il dubi che la stamparia Bischofberger e Co. vegni ualvess da publicar il 29avel fascichel aunc avon Daniev 1958. Quel ei cumparius pér il fevrer. All'entschatta dalla stad havein nus saviu tarmetter fascichel 30, viaden egl atun fascichel 31

4. «*Cartoteca Jakob Jud*»

L'ordinaziun da material da questa cartoteca ei progredida ton per la *part etimologica* sco per la *part ideologica* tochen tier la letra G (inclusiv).

5. *Radunonza dalla Cumissiun filologica*

28 da zercladur 1958 a Cuera.

*6. Referats dils redactors**dr. A. Schorta:*

1 d'uost 1958: Il rumantsch-grischun sco favella neolatina
(Terz congress ladin-romontsch internaziunal)

dr. A. Decurtins:

fevrer 1958 a Lumbrein: Damondas d'ortografia (Conferenza
scolastica Lumnezia);

december 1958 a Cuera: Fontauna dil lungatg (Uniun da Scrip-
turs romontschs)

Ils redactors:

*Andrea Schorta**Alexi Decurtins*

Rapport dalla dimora a Tarasp

Il romanist che vegn dall'universitad u d'ina scola media ha naturalmein buc a disposiziun tuts ils mezs per far en moda perfetga la lavur da redactur al Dicziunari romontsch grischun. Sper l'enconuschientscha dallas metodas scientificas sin terren dalla dialectologia e lexicologia, ei ina tala profunda dils idioms e dialects, da tiara e pievel da muntada buca meins decisiva. Vegn il redactur romontsch dil DRG ord in ravugl puril, sche po el haver certs avantatgs, cunzun en quei che risguarda sia relaziun enviers il lungatg genuin ed oravontut enviers las caussas che vegnan tractadas en nies Dicziunari en connex culs plaids. Auncallura eis ei schizun per in tal nunpusseivel — senza ch'el seperfectziuneschi ella materia — da surveser igl entir intschess romontsch e d'interpretar scosauda il material variu che sepresenta ad el di per di. Als emprems redactors ei questa pusseivladad da perfectziunament stada dada. Sco collectaders dil material linguistic ein els stai sfurzai da percuorer vitgs e valladas romontschas, da Martina a Tschamut.

Oz denton ein las grondas collecziuns a guvern. Ils redactors pli giuvens ston pia ir autras vias, sch'els vulan redember eventualas munconzas en lur enconuschientschas dil lungatg. Ina dallas pli cunvegnentas ei bein quella da rumaner entgin temps en in liug digl intschess aunc pauc enconuschents e d'empruar da slargiar da cheu anora il horizont linguistic.

*

Quei fuss cun paucs plaids la raschun che ha stimulau il cauredactur sco era la Cumissiun filologica da tarmetter il sutsignau duront la stad vargada (1958) a Tarasp en l'Engiadina bassa. La dimora, limitada en principi a ca. 1 meins, dueva far pusseivel:

- 1° d'emprender pli da rudien il vallader e da far l'enconuschientscha dall'Engiadina bassa; sper il sursilvan tschenta il vallader bein il pli ferm accent el material dil DRG. e survescha ultra da quei sco cavazzin el catalog da material da nies Dicziunari.
- 2° da collectar il tipic e characteristic dil lungatg da Tarasp, atgnadads ch'ins astgava supponer — muort l'isolaziun da questa vischnaunca — oravontut els usits da baselgia ed ellas relaziuns cul Tirol (missiun caputschina e maridaglias).

Ils 7 da fenadur havein nus entschiet cun nossa lavur a Tarasp. Ella ha cuzzau tochen igl emprem d'uost. Il contact culla glied ei staus fatgs en cuort, aschia ch'igl ei buca stau taniun grev da satisfacer al punct 1. Ei seapescha da sesez che nus havein profitau abundantamein da discuorer ladin e da far declarar las caussas che sepresentavan. Visitau havein nus

cunzun las fracziuns pli allontanadas sco Sgnè, Florins, Chaposch, Vallatscha, Aschera. Mintga jamna havein nus plinavon fatg in viadi pli grond ordeifer ed aschia empriu d'enconuscher las vischnaucas da Susch a Ramosch.

Pli difficil eis ei stau da collectar il material cunzun ella direcziun giavischada. Ils Paders tiroles ein buca fetg cudischi culla tradiziun romontscha, il caluster buca stgis da rispunder a nossas damondas. Dapli sesanflav'ins ual ella truscha dil fenar. In disturbi cuntinuau dalla glied pli veglia (che stat malaveta buc a casa!) vegneva buc en damonda. Cun signur scol. Victor Giamara havein nus denton giu la ventira d'anflar in um cun profundas enconuschientschas. Sch'il material (768 cedels) ei la finfinala tuttina staus redeivels, ei quei d'attribuir grondamein a sia beinvulientscha e pazienza. Posteruramein ha el aunc tarmess a nus ina collecziun da plaid, turnadas e proverbis dil lungatg da Tarasp (588 cedels) fatga dad el per nies giavisch.

Sper la collecziun dil lungatg plidau, essan nus sededicaì en temps morts cun excerpts ord ils cudischs da ductrina, screts el lungatg da Tarasp (Historia biblica, Solothurn 1895), sco era dils documents romontschs (scars e tardivs, entscheivan pér cun 1648) ed or dils protocols da vischnaunca.

Dapli essan nus vegni da fotografar differentas caussas en connex culla redacziun currenta. Mira el proxim fascichel: chabarnel, chadaina.

Sut e sura cartein nus pia d'astgar affirmer cun buna cunscienza che la dimora a Tarasp hagi contonschiu sia finamira e ch'ella seigi stada fritgeivla e da muntada per nus e cheutras era per il DRG. e per la lavur da redatur a quel. Nus lessen, concludend, buca tralaschar d'engraziar alla SRR, alla Cumissiun filologica sco era al cauredatur per la pusseivladad ch'els han dau a nus da cumpletar nossas enconuschientschas dil romontsch.

Cuera, ils 8 da december 1958

Alexi Decurtins

Romania 1958

Igl onn ha entschiet cun ina plascheivla radunonza generala a Trun, nua ch'il plaid ei vegnius surdaus ad in representant dils luvriers. Il luvrier de fabrica e quel de construcziun vegnan en contact cun ina tecnica ch'ei diltuttatfatg tudestga. Vul el en cantina e sin via encunter casa discuorer cun siu collega sur della lavur, lu sto el sesurvir d'expressiuns tudestgas per sefar capeivels. In pledari tecnic e dil mistregn e la cultivaziun dil contact culla populaziun che stat ordeifer il puesser, quei ei in pensum actual en noss'epoca de conjuntura. La Romania ha tscherniu per center e punct de sortida da quell'acziun la scola professionala della Cadi a Compadias.

Sin terren dellas ediziuns ha la Romania salvau sia prestaziun usitada cun «Tschespet», «Ischi» e «Talina». Ultra de quei ha ell'ediu in tom de poesias «Rugada», ina novella per la giuventetgna «Il caver de Vigliuz». Buca meins che treis de quellas publicaziuns han per autur il magister alla scola cantunala, dr. Gion Deplazes.

Alla propaganda per lungatg e cultura romontscha han surviu duas radunonzas cun referat e la fiasta populara. Quella ha giu liug il settember a Glion ed ei vegnida arranschada en cuminonza culla Renania. Ultra de quei ha il referat documentaric de G. A. Manetsch «La fatscha de nos vitgs» anflau interessenza en plirs loghens della Surselva. Dil congress interromontsch eisi stau ils dus centers historics Mustér e Trun che han giu art e part, ed ei seigi remarcau ch'ils hosps ein stai incantai della ordvart cordiala accoglientscha sursilvana.

Gronda alteraziun han las midadas ortograficas puratu el ravugl della Romania. En special eisi la damonda dil DE e DA che ha evocau ina discussiun hanada. Igl ei de sperar che suenter che mintga part ha giu caschun d'exprimer siu pareri, il spért d'entelgientscha ed amicezia vicendeivla prendi puspei il surmaun.

La Romania lamenta la spartgida d'in de ses confundaturs, il simpatic e buntadeivel sur can. Giacun Giusep Beer de Sedrun, e dil prominent e meriteivel scolast e menader puril, mistral Gion Rest Solèr, Vrin. La pasch dil Segner seigi cun els!

Il president: *Toni Halter*

Uniun dals Grischs 1957/58

In sen da l'art. 2 da noss tschantamaints avains eir düraunt l'an scuors pruvo da raggiundscher nossa mera: da defender, mantegner e promover la lingua e tuot ils bains culturels dal pövel rumauntsch-ladin. Ün dals problems ils plü in vista ais quel da tschercher d'interessar persunas da lingua estra chi haun lur dmura in nossa val. A San Murezzan e Bravuogn sun gnies dos darcho cuors linguistics, als quêls haun participo divers interessents. La grammatica da dr. Scheitlin, destinada a quist'instrucziun cumparirò infra il 1959 ed imprometta da dvanter ün cudesch per tuottas exigenzas modernas. Las scoulinas rumauntschas giodan inavaunt stima ed interess tiers las autoriteds cumünelas e tiers ils genituors dals scolarins e prosperesch perque a satisfacziun. Avaunt alch temp ais gnida s-chaffida üna cumünanza da magistras per scoulinas rumauntschas in Grischun chi sto suot la presidenza da sia promotura, gfra. Anna Capadrutt. Ils cuors per magistras da scoulina, organisos da la LR vegnan frequentos regulermaing eir da giuvnas engiadinaisas, uschè quel da settember 1958 a Savognin.

Il teater rumauntsch ais gnieu cultivo l'an scuors in möd fich intensiv. A Zernez, S-chanf, Ardez e Samedan haun gieu lö rapreschentaziuns da bels töchs per part originels rumauntschs, in part traducziuns d'ouvras d'art da valor classica chi haun gieu ün ourdvert allegraivel success. Eir il chaunt populer ais düraunt l'an scuors gnieu cultivo intensivmaing. Scu evenimaint degn da registrar pudainsa impustüt fer menziun da las chanzuns prodüttas la sted 1958 a l'Exposiziun universela da Bruxelles tres ün cor ad hoc da damas da San Murezzan suot la direcziun da signur mag. L. Morell, Samedan. Eir il bivgnaint do tres il Cor mixt da Samedan a la Cumischiun dal Cussagl naziunel per augmoint dal subsidi federel a la Lia Rumauntscha ho chatto tar ils homens da stedi sieu agredimaint. Als 28 e 29 gün as laschet eir l'Uniun dals Grischs rapreschanter tar la festa commemorativa da la Val da Schons ad Andeer, spordschand als frers rumauntschs dadaint la Viamala ils buns giavüschs dal pövel ladin. In occasiun da nossa Festa naziunela avettans il plaschair da beneventar sü Muottas Muragl üna bain granda delegaziun dal Friaul e da las valledas ladinhas da las Dolomitas, instradeda per Cuir al terz Congress rumauntsch internaziunel. Ün rapport pü detaglio da quaist grand evenimaint cumparit aint il Fögl Ladin dals 8 e 12 avuost 1958. Las emischions rumauntschas al radio gnittan amplifichedas impustüt tres l'adöver da las uondas ultracuortas in stretta collavuraziun cun la Cumünanza radio rumauntsch.

Dals oters evenimaints chi tuochan il movimaint ladin-rumauntsch vulains fer menziun auncha da la festa annuela da la Ladinia a Segl, als 31 avuost 1958, e da la segunda Spüerta da sacrifici chi ans procuret pro 1957/58 la somma da sur 8 000 fr. A tuot ils generus donateurs nos resentieu ingrazchamaint! Al meritaivel artist engiadinais, signur Edgar Vital a Ftan chi fastaget als 9 mai 1958 sieu 75avel anniversari sajan eir davart da l'UdGr spüerts ils meglers giavüschs per l'avegnir.

Il parsura: *dr. Antoni Perini*

Renania 1958

Veta e lavur d'ina societad romontscha comparan duront ils biars gis digl onn strusch ad enconuschientscha dalla publicitad e pér in cuort rapport muossa, tgei ei vegniu prestau e tgei contonschiu. La Renania sesanfla cun la gronda part da siu territori eifer la lingia da combat denter lungatg artau e tudestgaziun. Quei porta gronds problems, ils quals creschan ils onns proxims considerablamein. Ils mieds ch'ei oz disponibels a nus, tonschan buc per augmentar nos sforzs. Cun las novas subvenziuns davart la Ligia Romontscha sperein nus denton ferm da saver prestar in bionton dapli.

Sper *las scolettas* che prestan en differents loghens buns survetschs al romontsch e dallas qualas nus sustenin entginas finanziamein, duein ils *cuors da lungatg* passar, ils quals ein previ per divers loghens. Trin e Castrisch han gia igl atun 1958 arranschau tals, che vegnan frequentai legreivlamein. Cun igl unviern present ein las *seras romontschas*, avon entgins onns gia arranschadas cun success, puspei passadas en nos vitgs. La Cumissiun da lavur per la Surselva, menada da scol. sec. Martin Bundi, ha acquistau in diember da referents che vegnan a tschintschar els differents loghens renans. Per primavera ei vegniu decidiu da far ina *fiasta per la giuventetgna* a Trin, nua Sur- e Sutselva duei sescuntrar tier legher divertiment.

A duas fiastas ei la Renania stada separticipada ils 1958. Ella ei stada envidada alla gronda *Fiasta da Schons* ed ils 7 da settember ha ella, ensemen cun la Romania, organisau la *fiasta communabla Renania/Romania* a Glion ch'a da biala aura priu in bi decuors. Vi d'atun ei la atmosfera vegnida turbulada dallas discussiuns pervia dallas *preposiziuns DE ni DA*; la Renania ha unanimamein priu posiziun per la regla nova da dr. Decurtins. En ina scuntrada da representants renans a Glion ei quella decisiun vegnida confirmada.

L'«*Acziun per la giuventetgna renana*» prosperescha vinavon. Quella cassa d'emprest e segironza ademplescha ina impurtonta missiun. Ella vegn dirigida da Ser J. Michael a Valendau, il qual dat tuts sclariments leusura.

La principala missiun dalla Renania ein sias publicaziuns regularas. «*La Casa Paterna*», nossa gasetta jamnila, vegn redegida da Christian Caduff e Ser Flurin Darms. 1958 han ins fatg igl experiment cun il «*Figliet da la Sutselva*» che duei survir als interess da quella part renana. Malgrad las bunas breigias dils dus redactors (scol. sec. Luzi Tscherner e scol. Gion Mani) han ins tochen oz buca saviu derasar la gasetta tenor giavisch.

Il «*Calender per mintga gi*» ei compariu sut la redacziun da prof. dr. Hercli Bertogg † (part Surselva) e Ser J. Michael (part Sutselva).

Il «*Dun da Nadal*» per ils uffons sursilvans ha scol. sec. Martin Bundi semptgau, quel per ils sutsilvans scol. sec. Jonas Barandun.

Ils 1958 ha la Renania giu da deplorar ina gronda sperdita. L'entschatta november ei *prof. dr. h. c. Hercli Bertogg* morts, ch'ei staus ina dallas impurtontas petgas da nossa uniun. In necrolog anfla il lectur sin pagina 104.

Il parsura dalla Renania:

Cristian Caduff

Uniung Rumantscha da Surmeir 1958

Onour e rancunaschentscha agls omens tgi on mess ena part da si'veta an sarvetsch digl rumantsch! Nossa uniung ò igl onn 58 gia igl plascheir dad undrar gist 3 meritevels giubilar.

Gion Not Spegnas da Tinizong ò igls 27 da mars cumplania 70 onns. L' U. R. S. ò deditgia ad el ena nomra speciala da la «Pagina da Surmeir». Scu confundatour e parsoura da l'U. R. S. e prinzipalmaintg tras la sia retga ovra litterara ò G. N. Spegnas randia agl rumantsch-surmeir fitg gronds sarvetschs.

En rapresentant da nossa vallada ainten la veta publica e politica ò chest onn mademaintg festivo igl 70avel anniversari. Gl'è chegl *dr. Peder Sonder* da Salouf. Ple tgi en'eda ò igl giubilar er tadlo cun bung'ureglia e cor davert la musa rumantscha, tschintgigiond a nossa litteratura varscantastungas poesias.

Igl terz giubilar è *Giatgen Uffer* da Savognin, igl cal ò da Nadal cumplania igl 75avel onn. Giatgen Uffer è bagn ancunaschaint agls lectours rumantschs, agls cals igl giubilar ò regalo bieras bungas novellas e poesias, dasper ovras dramaticas e canzungs per unfants.

L' U. R. S. giaveischa agls sies omens representativs segl camp da cultura ena amparnevla seira da la veta.

Igls 26 d'avregl 58 è neida tignida a Coira ena impurtanta conferenza aint'igl ravogl da la L. R. per trattar problems dad ortografia. Ser *Duri Lozza*, Salouf, ò tignia igl referat, faschond an madem taimp las propostas per midadas d'ortografia. Igls noss filologs igl on per part sustignia, però betg igls rapreschantants da l'Uniung Rumantscha da Surmeir. Igl sa tratta cò dad ena dumonda da gronda impurtanza!

Nossas periodicas: Inspector *Gion Duno Simeon*, Lantsch, ò surdo la redacziung digl «Calender Surmiran» a scolast *Gisep Sigron*, Alvagni. *Gion Peder Thöny*, Basilea, ò er chest onn redigia stupent igl capo-organ da l'U. R. S., igl «Noss Sulom». Regularmaintg è cumpareida la gasettigna meinsila: «La Pagina da Surmeir», la cala vign redigida da scolast *Bonifazi Plaz*, Coira. Igl madem redacter e scribent ò chest onn funcziuno scu col-lavuratour tigl *Vocabulari Surmiran*. Igls dus redacters *dr. Mena Wüthrich-Grisch*, Turitg, e *dr. Ambros Sonder*, Zug, igls cals en gio bagn anavant cun las lavours da redacziung, on plaschevlamaintg ans savia ampurmetter, tgi possedan an pacs onns igl noss agen vocabulari.

Nossa *radunanza generala 58* è stada fitg bagn frequentada. *Rev. Pader Vigeli Berther*, Mustér, ò gia en zont interessant et instructiv referat: «Surselva e Surmeir, ni Surmeir e Surselva». Las sias interessantas ideas on clammo ad egna veiva e fritgevla discussiung.

Coira, fevrer 1959

Par la suprastanza da l'U. R. S.
igl parsoura: *Toni Cantieni*

Uniun da scribents romontschs 1958

L'uniun da scribents ha teniu sia radunonza generala 1958 gia la fin zercladur a caschun dalla Fiasta da Schons per aschia render honor alla biala Val da Schons e siu cumbat per la libertad, mo lu era per possibilitar als commembers da frequentar il giug festiv «Val sainza stelas» da nies vicepresidente Curo Mani.

La radunonza generala ha sper las tractandas statutaricas ponderau il problem d'in gi da studi per scribents, vegnend al resultat dad entscheiver cun in studi sur la prosa romontscha, tractada da Romontschs. Ella Cummissiun litterara ein dus novs members vegni elegi: Prof. dr. P. Tomasschett, Lucern e scol. Bon. Plaz, Cuera. Ella uniun ein 8 novs members vegni recepi, aschia che nossa uniun dumbra oz 50 commembers activs e 4 simpatisonts.

La Cummissiun litterara ha mintg'onn bia lavur, e quei ei zun plascheivel. Igl atun 58 ein numnadamein 9 lavurs intradas per calonda october: 4 lavurs dramaticas e 5 lavurs en prosa. La CL stat sut la direcziun da prof. dr. A. Decurtins.

Nies organ «Novas litteraras» nr. 13 ha saviu envidar ils commembers da far part d'in cuors sur damondas dalla *prosa romontscha*, quei per ils 29 e 30 da november a Cuera en Casa Romontscha. Dal cuors han 24 commembers activs e 4 amitgs fatg part. Dr. O. Peer ha dau l'entschatta cun in bien referat: «Aspects dalla prosa da Gian Fontana». In tema linguistic grammatical ha prof. dr. J. C. Arquint tractau en moda suverana, numnadamein: «La valor dalla versiun». La dumengia ha prof. dr. A. Decurtins anflau engrazieivels auditurs cun siu referat: «Fontaunas dil lungatg romontsch». La viva ed extendida discussiun mintgamai suenter ils referats ha attestau ch'ils referents vevan tuccau il viv.

Quest cuors ni gi da studi ha vuliu esser ina emprova, el ei staus in mussament che tallas sentupadas denter ils scribents corrispundien ad in barsegns e seigien giavischadas. Ils presents eran satisfatgs dil decuors ed han giavischau che questa instituziun vegni mantenida. In tal gi da studi vul buca far il nunpusseivel e scaffir poets e scribents, mo el vul gidar il scribent a gudignar igl instrument ch'el basegna per dar expressiun a ses sentiments, a sias visiuns. Pertgei scadin art ei in bien toc mistregn. Nus vegnin a continuar.

El davos rapport vein nus cun plascher saviu gratular a nies preziau commember *Men Rauch* per siu 70avel natalezi. Uonn vein nus la dulurusa incumbensa da seregurdar en pietad da sia mort. El ei partius da nus ils 4 d'october, mond a catscha, e nus vein accumpignau el al santeri da Scuol. Men Rauch ha rendiu alla cultura romontscha nundumbreivels survetschs sco scribent, schurnalist, cantadur, giugadur, stuccadur e. a. El ha viviu

per la cultura romontscha sco quei ch'igl ei pusseivel mo a paucs ed aunc pli paucs fagessen. En nossa uniun eis el staus in fideivel ed emperneivel commember, zun attaschau ed adina sin posta. El lai perquei anavos ina gronda largia. Nies amitg ruaussi en pasch.

Cun grond plascher ha nossa Uniun saviu gratular a nies fideivel ed attaschau commember *Giatgen Ufer* che ha cumpleni da Nadal 75 onns. El ei enconuschents oravontut en Surmir per sia buna prosa e sias stupentas cumedias. Giatgen Ufer ei vivius il bia dil temps egl jester, mo el ha mai emblidau siu duer romontsch. Ad multos annos!

Cuera, il schaner 1959

Il president: *Gion Deplazes*

Cumünanza Radio Rumantsch 1957/58

Publicaziun retardada

L'an 1957 ais stat suot l'insaina da la luotta per obtgnair ün program regiunal.

Program regiunal vuol dir per nus Rumantschs, program augmantà. Daspö cha las premissas tecnicas nu dan plü difficultats per transmitter programs limitats sün nos territori rumantsch, la suprastanza nun ha tralascià da promover quista innovaziun ed il studio da Turich ha demussà tuotta incletta per noss giavüschs, anzi s'ha laschà tschüffer d'ün schlantsch nunaspettà per noss giavüschs. Nus vulain racugnuoscher quai al nouv directur,, signur dr. Samuel Bächli chi daspö il schner 1957 ais in uffizi al studio da Turich. Seis antecessur, signur directur J. Job, ans ais eir adüna stat ün bun ami ed ais tschertamaing cuntaint da vair cha seis successur surpiglia d'as dostar per ils affars dals Rumantschs cun tanta premüra sco ch'el sves, dats ils perfecziunamaints tecnicos, nu vess fat oter.

Tras l'installaziun dal nouv emettur ad uondas ultracuortas (UUC) a San Murezzan, avain nus uossa drivi bod l'inter intschess rumantsch per ün meglider retschevimaint dals programs da Beromünster. In Surselva ais l'emettur da Ladir chi as po retschaiver dal Tujetsch fin a Cuaira, ed in Engiadina tendschan ils duos emettuors da Tarasp e San Murezzan tras tuot la vallada. Il Grischun d'immez sarà il prossim a gnir landervia, alura nu resta plü co la Val Müstair chi sgür gnarà eir servida adequatamaing. I vuol ün sich d'pazienza.

Tschert, cun l'erecziun da quists emettuors ad uondas ultracuortas nun ais amo tuot fat. I vuol apparats specials per t'ils retschaiver. Mo in vista al nosch retschevimaint da las uondas medias in nossas regiuns muntagnardas, quel chi vuol profitar da noss programs naziunals sto plan planet s'acquistar il nouv apparat. E nus sperain cha la Rumantschia giaja quia ouravant cul bun exaimpel, perche il program regiunal rumantsch ais üna concessiun straordinaria chi vain fatta per il dostamaint da nossa lingua e merita da gnir racugnuschüda tras üna orientaziun concentrada vers las uondas ultracuortas.

Detagls sur da la lavur da radio as po leger aint il rapport annual da la Cumünanza radio rumantsch chi vain stampà dad an in an.

Cuaira, favrer 1958.

Il parsura: *Tista Murk*

L'an 1958 ha cumanzà cun emissiuns regiunalas rumantschas, v. d. cun emissiuns chi vegnan fattas sün üna rait chi passa be tras las valladas rumantschas (Surselva, Grischun central, Engiadina e Val Müstair). Quist program regional ans porta uras d'uffans ($1/2$ ura l'eivna, impè da $1/2$ ura al mais) e predgias (mincha terza dumengia). Las emissiuns da radioscoula e quellas dal prüm venderdi dal mais passan sco peravant sur las uondas medias, dimena sün program naziunal.

Ils sforzs chi s'ha fat per pussibilitar ün plü facil acquist dad apparats UUC (uondas ultracuortas) per nossas valladas muntagnardas, nun han portà ingün früt. Il problem as stuvarà perseguitar energicamaing, perche pür üna vasta derasaziun da quists retscheviduors dad uondas ultracuortas, pudarà cuntantar e güstificharà l'augmaint d'emissiuns regiunalas.

Il program regional fatschendet eir la giunta da la Cumischiun dals programs chi ha elavurà ün proget per emissiuns eivnilas. In basa a quistas propostas la suprastanza pudet far ils pass toccants a la direcziun generala da la Società svizzra da radiodiffusiun per postular allà il schlargimaint dal program regional. La resposta definitiva nun ais amo entrada da Berna, percunter savainsa cha la chosa gnarà evasa a nossa favur amo d'ürant l'an 1959. Nus varan nos program regional eivnil e nos hom dals programs in plain uffizi.

L'actività da la CRR nun ais dimena statta tant visibla l'an passà. Mo ella ha plüchöntschnü il character da lavur preparatorica. Schi, ils preparativs per la consolidaziun d'ün program ventur augmantà nu's laschan nimia precipitar. Tuot voul esser bain ponderà, bain infilà e bain cusi. Be preparativs solids ans permettaran ün bun cumanzamaint da l'innovaziun, eir scha quist cumanzamaint, per dar sgür e franc il pass, dess esser be üna prouva. Mo nus ris-chain il pass aint il avegnir cun buna fiduzcha e cuntaints da pudair a la fin a nossa Rumantschia in möd plü persvasiv e plü effectiv con fin in qua.

Cuoira, marz 1959.

Il parsura; *Tista Murk*

Remarca dalla redacziun:

Las voluminusas «*Funtanas da dret*» cumparan uonn alla fin dil volum. Lur paginaziun corrispunda a quella dils separats gia stampai.

